

**NIET BEKOSTIGD  
ONDERWIJS**

ONDERZOEK NAAR DE  
KWALITEIT VAN HET  
ONDERWIJS OP SCHOLEN  
IN DE ZIN VAN DE  
LEERPLICHTWET

Utrecht, augustus 2006



## **VOORWOORD**

In de periode van september 2005 tot en met april 2006 heeft de Inspectie van het Onderwijs, op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, onderzoek gedaan bij het niet bekostigd primair en voortgezet onderwijs dat gebaseerd is op de Leerplichtwet.

In totaal is bij 60 scholen onderzocht of daadwerkelijk sprake is van een 'school in de zin van de Leerplichtwet'. De adviezen zijn uitgebracht aan de leerplichtambtenaren. De leerplichtambtenaren zijn belast met de handhaving van de Leerplichtwet, waar nodig betrekken zij hierbij ook het Openbaar Ministerie. Om effectief te kunnen zijn is het van belang dat vanuit de handhaving voortvarend wordt gehandeld. De onderzoeken van de inspectie hebben onderstreept hoe belangrijk het is voor de rechtsgelijkheid dat er uniformiteit is in het handelen van de leerplichtambtenaren en er eenduidigheid is in de advisering.

De inspectie heeft ook onderzocht of de kwaliteit van deze niet bekostigde scholen voldoende gewaarborgd is. Hierbij is door de inspectie uitgegaan van enerzijds de bepalingen uit de Wet op het onderwijstoezicht en anderzijds van de door de minister opgestelde nieuwe aanmerkingcriteria. Hierdoor wordt het voor betrokkenen inzichtelijk hoe het voorstel tot wijziging van de Leerplichtwet uitwerkt.

Het werk van de inspectie heeft grote impact gehad op het scholenbestand. Veel (radicale) vernieuwers sloten hun deuren toen hen – mede op basis van de rapportages door de inspectie - duidelijk was wat er 'nodig is' om een school in de zin van de Leerplichtwet' draaiende te houden.

In dit rapport worden de resultaten van de evaluatie in dit segment van het niet bekostigd primair en voortgezet onderwijs beschreven.

De Inspecteur-generaal van het Onderwijs,

Mevrouw mr. drs. C. Kervezee



## **INHOUDSOPGAVE**

VOORWOORD 3

SAMENVATTING 7

1 INLEIDING 11

1.1 Vormen van niet bekostigd onderwijs 11

1.2 Terugblik 11

2 RAPPORTAGE 1 OKTOBER-ACTIE 15

2.1 De twee conceptueel te onderscheiden groepen 15

2.2 Uitkomsten van de 1 oktober-actie 2005 16

2.3 Nabeschouwing 18

3 DE KWALITEIT VAN HET NIET BEKOSTIGD PRIMAIR ONDERWIJS 20

3.1 De onderzoeksvragen voor het primair onderwijs 20

3.2 De kwaliteit van het primair onderwijs 21

3.2.1 Leerstofaanbod 21

3.2.2 Leertijd 22

3.2.3 Pedagogisch klimaat/schoolklimaat 23

3.2.4 Didactisch handelen 24

3.2.5 Leerlingenzorg/toetsing 24

3.2.6 Leerresultaten 25

3.2.7 Kwaliteitszorg 25

3.3 Samenvattende conclusie 26

4 DE KWALITEIT VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS 28

4.1 De onderzoeksvragen voor het voortgezet onderwijs 28

4.2 De kwaliteit van het voortgezet onderwijs 29

BIJLAGE(N)

I ONDERZOEKSVRAGEN 'ADVIEZEN 32

II VOORGESTELDE AANMERKINGCRITERIA 34

III CONCEPTUELE INDELING D.D. 1 OKTOBER 2005 36

IV	OVERZICHT ADVIEZEN TOT BEGIN 2006	38
V	DE STAND VAN ZAKEN D.D. EINDE SCHOOLJAAR 2005-2006	40

## SAMENVATTING

De opkomst van met name de leerwijsscholen heeft in zowel de politiek als de media de vraag opgeroepen 'hoe staat het met de kwaliteit van het onderwijs op de particuliere scholen die school zijn 'in de zin van de Leerplichtwet'. Op verzoek van de minister is de Inspectie van het Onderwijs eind augustus 2005 op basis van deze vraag aan de slag is gegaan. Nu, een jaar later kan de inspectie de balans opmaken

### *Wat heeft de inspectie gedaan?*

In feite heeft de inspectie antwoord gezocht op de volgende vragen:

1. Hoeveel van de bij inspectie bekende particuliere scholen zijn op grond van de huidige wet- en regelgeving daadwerkelijk 'school in de zin van de Leerplichtwet'?
2. Is de kwaliteit van het onderwijs op de scholen die zijn aangemerkt als 'scholen in de zin van de Leerplichtwet' voldoende gewaarborgd?
3. Zijn scholen die thans zijn aangemerkt als 'school in de zin van de Leerplichtwet' dit nog als de door de minister voorgestelde nieuwe aanmerkingcriteria kracht van wet krijgen?

### *Vraag 1: uitkomsten adviezen*

De inspectie bracht in de periode tot 1 oktober 2005 over 60 scholen een (ongevraagd) advies aan de leerplichtambtenaar uit. Voor 39 scholen adviseerde de inspectie positief. Op grond van een nadere analyse zijn de 60 scholen onder te verdelen in 'meer of minder traditioneel ingerichte scholen' en 'scholen met een (radicaal) vernieuwend concept'. Onder de 'meer of minder traditioneel ingerichte scholen' verstaat de inspectie de scholen die een onderwijsconcept hanteren dat vergelijkbaar is met de concepten die ook bekostigde scholen hanteren. Onder (radicale) vernieuwers verstaat de inspectie die scholen die een radicaal andere opzet van het onderwijs nastreven. Onderstaande tabel geeft de uitkomsten van de uitgebrachte adviezen schematisch weer.

Inrichting onderwijs	Meer of minder traditioneel		(radicaal) vernieuwend	
	positief	Negatief	Positief	negatief
37 adviezen PO	10	geen	19	8
23 adviezen VO	5	geen	5*	13
Totaal	15	geen	24	21

- waarvan 3 op leerlingniveau en uitsluitend voor het schooljaar 2005 – 2006

Het uitgebrachte advies is bij de 15 meer of minder traditioneel ingerichte scholen niet van invloed geweest op uitgangspunten of het scholenbestand. Het aantal scholen met een (radicaal) vernieuwend concept daarentegen is in de achter-liggende periode behoorlijk teruggelopen. Dit geldt ook voor de scholen met een positief advies. Er zijn nog 11 (radicale) vernieuwers in het primair onderwijs van deze categorie. Bij het voortgezet onderwijs zijn er nog 7 B3-scholen<sup>1</sup>. Over 5 van deze vernieuwers adviseerde de inspectie negatief aan de leerplichtambtenaren die belast zijn met uitvoering van de Leerplichtwet.

<sup>1</sup> B3-scholen zijn particuliere scholen die vallen in de categorie scholen die door de leerplichtambtenaar worden aangemerkt als 'school in de zin van de artikel 1, onderdeel b, onder 3 van de Leerplichtwet'.

*Vraag 2: de kwaliteit van het niet bekostigd onderwijs*

Alhoewel meer scholen zijn onderzocht, baseert de inspectie zich bij de beantwoording van de vragen 2 en 3 uitsluitend op de rapportages over de kwaliteit van de nog bestaande B3-scholen met een (beperkt) positief advies. Onderstaande tabel geeft de uitkomsten van het kwaliteitsonderzoek schematisch weer.

Inrichting onderwijs	Meer of minder traditioneel		(radicaal) vernieuwend	
	Voldoende gewaarbord	Onvoldoende gewaarbord	Voldoende gewaarbord	Onvoldoende gewaarbord
19 PO-scholen	9	1	3	6
4 VO-scholen	3	geen	1	geen
Totaal	12	1	4	6

De min of meer traditioneel ingerichte basisschool waarbij de kwaliteit van het onderwijs onvoldoende is gewaarborgd, stelt zich welbewust op het standpunt dat de overheid op grote afstand dient te blijven van de onderwijspraktijk en wil zich daarover dan ook niet aan externen verantwoorden.

De 6 (radicale) vernieuwende scholen voor primair onderwijs waarbij de kwaliteit van het onderwijs onvoldoende is gewaarborgd, kunnen de uitkomst van het onderwijs niet verantwoorden in termen van leerresultaten van leerlingen.

*Vraag 3: effecten nieuwe aanmerkingcriteria*

In onderstaande tabel is het effect weergegeven dat optreedt als de voorgestelde aanmerkingcriteria in de wet worden vastgelegd.

Inrichting onderwijs	Meer of minder traditioneel		(radicaal) vernieuwend	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Voldoen aan de voorgestelde aanmerkingcriteria				
19 PO-scholen	7	3	5	4
4 VO-scholen	3	geen	1	geen
Totaal	10	3	6	4

Voor 2 van de 3 basisscholen die nog niet voldoen geldt dat zij vrijwel moeiteloos aan de gestelde eisen voor wat betreft het leerstofaanbod tegemoet kunnen komen. 1 school heeft niet de intentie om de aanmerkingcriteria te realiseren. 4 (radicale) vernieuwers die zeer recent op basis van de huidige minimale eisen zijn aangemerkt als 'school in de zin van de Leerplichtwet', zijn dat niet meer doordat in de voorstellen 'het aantoonbaar realiseren van de kerndoelen' is opgenomen. Bij de (radicale) vernieuwingsscholen voor voortgezet onderwijs is er geen sprake van een effect. De enige school voor voortgezet onderwijs die op grond van de huidige wet- en regelgeving 'school is in de zin van de Leerplichtwet' is dat ook zonder extra inspanningen op grond van de nieuwe aanmerkingcriteria.

*Tot slot*

De inspectie krijgt regelmatig de vraag voorgelegd 'kunnen particuliere scholen binnen de marges van de huidige wet- en regelgeving een radicale vorm van onderwijsvernieuwing vorm en inhoud geven'. Voor wat betreft het primair onderwijs is het antwoord op deze vraag positief. Het feit dat de inspectie over 19 (radicale) vernieuwingsscholen positief heeft geadviseerd, betekent dat de huidige wet- en regelgeving voldoende ruimte biedt voor pluriformiteit en (radicale) onderwijsinnovatie. De 8 scholen met een negatief advies zijn niet transparant over het leerstofaanbod en



verantwoorden zich niet of nauwelijks over de voortgang van de leerlingen bij het leren lezen, schrijven en rekenen.

Voor het voortgezet onderwijs is het antwoord op deze vraag negatief. De inspectie adviseerde slechts 2 keer voor 100% positief. Gebleken is dat uitsluitend de scholen die op commerciële basis draaien, in staat zijn aan de bevoegdheids- en inrichtingseisen te voldoen. Verreweg de meeste (radicale) vernieuwers zijn dermate klein dat het bedrijfseconomisch niet haalbaar is de verschillende schoolsoorten, leerwegen en profielen uit de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO), in de praktijk van het onderwijs te realiseren. Een aantal scholen wil het onderwijs ook niet op deze wijze inrichten. Zij staan vernieuwing voor waarbij uitgangspunten als 'de school begeleidt uitsluitend de leerling die dat wil tot het staatsexamen/een kwalificatie', 'leerlingen zijn volledig vrij in het stellen van doelen', leidend zijn.



## 1 INLEIDING

Dit inleidend hoofdstuk licht in paragraaf 1.1 toe om welke groep van particuliere scholen het bij deze evaluatie gaat, namelijk om de groep particuliere scholen die onderwijs kunnen verzorgen voor leerplichtige leerlingen op grond van de Leerplichtwet 1969. In paragraaf 1.2 blikt de inspectie terug op het traject dat tot dusver is gelopen.

### 1.1 Vormen van niet bekostigd onderwijs

In de Leerplichtwet 1969 is bepaald dat alle kinderen in de leerplichtige leeftijd onderwijs moeten volgen aan een school. Een zeer klein deel van de kinderen volgt onderwijs aan een school die niet door de overheid bekostigd wordt. Er zijn vier vormen van niet bekostigd primair en voortgezet onderwijs. In de eerste plaats zijn er de niet bekostigde scholen die op grond van artikel 56 van de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO) zijn aangewezen als exameninstelling. In de tweede plaats zijn er de internationale of buitenlandse scholen. Dit zijn scholen in Nederland die uitsluitend bestemd zijn voor leerlingen die niet de Nederlandse nationaliteit hebben. Internationale of buitenlandse scholen functioneren op grond van een aanwijzing van de minister.

Een derde vorm van niet bekostigd onderwijs is het thuisonderwijs.

Ouders/verzorgers die verklaard hebben overwegende bedenkingen te hebben tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning gelegen scholen, zijn ingevolge artikel 5 onder b van de Leerplichtwet 1969 vrijgesteld van de verplichting hun kind op een school in de zin van de Leerplichtwet in te schrijven. Het staat die ouders vervolgens vrij zelf onderwijs voor hun kind te organiseren. Tot slot is er de groep scholen voor primair en voortgezet onderwijs waarop deze evaluatie zich richt. Dat zijn namelijk de particuliere scholen die door de leerplichtambtenaar zijn aangemerkt als 'school in de zin van artikel 1, onderdeel b, onder 3 van de Leerplichtwet'. Leerplichtambtenaren kunnen alvorens hierover een besluit te nemen, de Inspectie van het Onderwijs om een advies vragen. (zie bijlage 1)

### 1.2 Terugblik

#### *De aanloop tot nieuwe wet- en regelgeving*

De groep scholen waarop deze evaluatie zich richt, vormt met elkaar een rijkgeschakeerd palet van particuliere initiatieven. Deze categorie particuliere scholen zijn gesticht als alternatief voor het bekostigd onderwijs en/of om onderwijs te verzorgen voor een specifieke groep leerlingen. Er is een brede range aan pedagogisch-didactische concepten en levensbeschouwelijke visies. Het continuüm loopt van sterk traditioneel ingericht onderwijs tot vernieuwers die een radicaal andere opzet van onderwijs nastreven.

De meer of minder traditioneel ingerichte scholen zijn onder meer scholen op levensbeschouwelijke grondslag die zijn geïnitieerd omdat ouders hun levensvisie of identiteit vanuit hun geloof terug willen zien in het onderwijs aan hun kinderen. Zo willen de ouders van de scholen op antroposofische grondslag nadrukkelijk de principiële beginselen van het Vrije Schoolonderwijs gewaarborgd en behouden zien. Scholen die onderwijs verzorgen voor een specifieke groep leerlingen, zoals leerlingen met (ernstige) leer- en gedragsproblemen, hoogbegaafde leerlingen en uitvallers in het regulier onderwijs kiezen daarbij soms voor een meer traditionele opzet en soms voor een vernieuwend concept. Met de meest extreme uitwerking van onderwijsvernieuwing maakte Nederland kennis in 2002 toen de eerste particuliere lederschool startte. De opkomst van met name deze scholen heeft de aandacht en de zorg van zowel de media als de politiek voor het niet bekostigd onderwijs vergroot. In 2003 hebben de Tweede Kamer en de minister afspraken gemaakt om de wet- en regelgeving voor het particuliere onderwijs te veranderen. De belangrijkste voornemens zijn<sup>2</sup>:

- Niet langer de leerplichtambtenaar maar alleen de minister van OCW wordt bevoegd een particulier initiatief aan te wijzen 'als school in de zin van de Leerplichtwet 1969';
- De Inspectie van het Onderwijs wordt om een ambtsbericht gevraagd;
- Er komen duidelijke voorwaarden waaraan particuliere initiatieven moeten voldoen, om als 'school' te kunnen worden aangewezen;
- Op basis van de uitkomsten van het inspectietoezicht kan worden besloten om de aanwijzing als 'school' in te trekken;
- Er komt een centrale registratie van niet bekostigde scholen.

#### *De voorstellen voor nieuwe aanmerkingcriteria*

Bij de beantwoording van de vraag wat wenselijke en reële eisen vanuit de overheid aan het particulier onderwijs zijn, zodanig dat dit onderwijs, wat de inrichting betreft, overeenkomt met het bekostigde onderwijs, heeft de minister de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- alle onderwijs dient zodanig ingericht te zijn dat leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Dit ononderbroken ontwikkelingsproces moet ook gegarandeerd zijn tussen verschillende onderwijsvormen. Er moet dus sprake zijn van een doorgaande leerlijn;
- alle onderwijs moet leerlingen voorbereiden op het zelfstandig functioneren in de maatschappij.

Met inachtneming van deze uitgangspunten zijn voorstellen voor nieuwe aanmerkingcriteria voor het particulier primair en voortgezet geformuleerd. (zie bijlage 2)

*De volgende stap: de ontwikkeling van een toezichtkader*

---

<sup>2</sup> Kamerstukken II, 2004- 2005, 14655, Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake particulier onderwijs, d.d.4 april 2005

Op basis van de door de minister voorgestelde nieuwe aanmerkingcriteria is door de Inspectie van het Onderwijs in samenspraak met het veld een Proeve van een toezichtkader primair onderwijs en een Proeve van een toezichtkader voortgezet onderwijs ontwikkeld. Dit omdat ingevolge artikel 1, aanhef en onder g, van de Wet op het onderwijstoezicht (WOT) de Inspectie van het Onderwijs ook toezicht houdt op (de kwaliteit van het onderwijs op) instellingen die niet van overheidswege worden bekostigd. Artikel 13 van de WOT bepaalt dat de inspectie haar werkwijze voor het kwaliteitsonderzoek als bedoeld in artikel 11 van de WOT vastlegt in een of meer toezichtkaders.

Bij de ontwikkeling van zowel de Proeve van een toezichtkader niet bekostigd primair onderwijs als de Proeve voor het voortgezet onderwijs, is gestreefd naar een kader dat de minimum waarborggrens bevat, maar daar niet bovenuit gaat. Er zijn onderzoeksvragen geformuleerd die nauw aansluiten bij de kwaliteitsaspecten uit de WOT, maar die tegelijkertijd niet ingrijpen in de vrijheid van de scholen om zelf de wijze van aanbieden, organisatie en inrichting van het onderwijs te bepalen.

#### *De afspraken met de Tweede Kamer*

April 2005 informeerde minister Van der Hoeven de Tweede Kamer over de voortgang van de voorgenomen wijzigingen in de wet- en regelgeving voor het particulier onderwijs. In het daarop volgende Algemeen Overleg over het particulier onderwijs van 31 augustus 2005 zegde de minister onder meer toe dat:

- de inspectie over alle particuliere scholen waarvan niet of niet meer duidelijk is of zij aan de huidige aanmerkingcriteria voldoen vóór 1 oktober 2005 alsnog een ongevraagd advies aan de leerplichtambtenaar uitbrengt. Deze opdracht heeft binnen de inspectie de naam gekregen van 1 oktober-actie;
- de inspectie de kwaliteit van het onderwijs op alle scholen voor niet bekostigd primair en voortgezet onderwijs vóór 1 april 2006 beoordeelt. Op grond van de uitkomsten van dit kwaliteitsonderzoek kan de inspectie tevens antwoord geven op de vraag of de school met de wijze waarop zij haar onderwijs inricht voldoende tegemoet komt aan de eisen die de overheid van plan is aan het niet bekostigd onderwijs te gaan stellen.

Daarbij gaf de minister aan dat 'indien de uitkomsten van het kwaliteitsonderzoek uitwijzen dat de betreffende school niet of op onderdelen niet aan de voorgestelde nieuwe aanmerkingcriteria voldoet, de rapportage door de inspectie kan functioneren als een richtinggevend document voor schoolontwikkeling.' De voorgestelde aanmerkingcriteria hebben dus nog geen wettelijke status: het traject om te komen tot wijziging van de Leerplichtwet is immers nog niet afgerond.



## **2 RAPPORTAGE 1 OKTOBER-ACTIE**

Binnen de 60 particuliere scholen waarop deze rapportage betrekking heeft, kunnen conceptueel twee groepen worden onderscheiden namelijk, een groep van meer of minder traditioneel ingerichte scholen en een groep van (radicale) vernieuwers. In paragraaf 2.1 beschrijft de inspectie op hoofdlijnen de uitgangspunten waarop deze indeling berust. In paragraaf 2.2 staan de uitkomsten en de analyse van de 1 oktober-actie 2005 waarbij als gevolg van de toezegging van de minister aan de Kamer door de inspectie over alle haar bekende particuliere initiatieven een actueel ongevraagd advies aan de leerplichtambtenaar is uitgebracht. In paragraaf 2.3 blikt de inspectie kort terug op de achterliggende periode.

### **2.1 De twee conceptueel te onderscheiden groepen**

Onder de 'meer of minder traditioneel ingerichte scholen' verstaat de inspectie de scholen die een onderwijsconcept hanteren dat vergelijkbaar is met concepten die ook bekostigde scholen hanteren. (zie paragraaf 1.2) Onder (radicale) vernieuwers verstaat de inspectie die scholen die op grond van radicaal andere uitgangspunten het onderwijs inrichten. Het zijn de scholen die zich laten inspireren door scholen als Summerhill in Engeland, De Pestalozzischool in Equador en Sudbury Valley in Amerika. De mate waarin het voorbeeld van de inspiratiebronnen binnen de verschillende particuliere Nederlandse scholen vorm en inhoud krijgt, varieert. Echter: voor alle scholen uit deze groep 'radicale onderwijsvernieuwers' is het belangrijkste uitgangspunt 'vertrouw op de ontwikkelingskracht van kinderen'. Zij stellen: 'het ligt in de aard van de mens om te exploreren, te experimenteren, te groeien en te ontwikkelen. Gedrag van kinderen wordt gekenmerkt door nieuwsgierigheid en spel. Kinderen leren door zich te gedragen. Het meeste leren is informeel, het ontstaat spontaan en gebeurt in spel of interactie.

'Radicale vernieuwers' gaan ervan uit dat de intrinsieke motivatie de belangrijkste bron is voor het ontwikkelingsproces. Om echt gemotiveerd te kunnen zijn, moet een persoon/kind zich vrij van druk voelen en emotioneel vrij zijn. Daarnaast gaan zij ervan uit dat de intrinsieke motivatie zal gaan opereren als een kind een actie kan ervaren als autonoom. Zelfgedetermineerde competentie ('ik kan het zelf') en het zich vrij voelen van controle is noodzakelijk voor het operatief worden van intrinsieke motivatie. Kinderen mogen zich dan ook ontwikkelen zonder dat sprake is van academische druk. 'Als de emoties vrij zijn, zal het intellect voor zichzelf zorgen.' (A.S. Neill, Summerhill)

Bij iederwils en bij scholen die op grond van bovenstaande inspiratiebronnen een eigen ontwikkelingsweg kiezen, leren kinderen in vrijheid. Radicale vernieuwers gaan ervan uit dat kinderen activiteiten gaan ondernemen op het moment dat zij ze nodig hebben. Kinderen kiezen - vanuit de eigen interesse - wat, hoe, met wie en op welk moment zij iets willen leren. De kinderen in de school doen wat zij zelf belangrijk vinden. Er wordt lesgegeven als iemand daarom vraagt. Als lessen zijn afgesproken, moeten ze worden gevolgd. Leraren kunnen eigen onderwerpen inbrengen; leerlingen bepalen echter of zij zich laten verlokken. 'Leren vanuit de intrinsieke motivatie kan alleen in een omgeving die geen externe verwachtingen of een curriculum oplegt.' (website De Ruimte)

Een tweede gemeenschappelijk uitgangspunt van deze groep vernieuwingscholen is dat de school uit één groep leerlingen of studenten van verschillende leeftijden bestaat. De school is voor hen een leefgemeenschap van kinderen (studenten), begeleiders en leraren. 'De grootste bron van leren in de school is de vrije interactie van mensen in alle leeftijden'. (website De Ruimte) Het schoolgebouw bestaat niet uit lokalen, maar uit verschillende ruimtes. Meestal is er een atelier, een keuken, een huiskamer, een computerkamer, een stiltekamer, een (moes)tuin, een leeshoek/zolder, speelruimte om de school etc.. De scholen stellen dat de inrichting van de school steeds verandert, steeds wordt aangepast aan de behoeften van de kinderen, zodat de omgeving uitnodigend blijft.

Een derde belangrijk gemeenschappelijk uitgangspunt is dat de school bestuurd wordt door kinderen, begeleiders en ouders. Beslissingen binnen de school worden op sociocratische wijze genomen. Met het sociocratisch beslissingsmodel streeft men gelijkwaardigheid in de gemeenschap na. Iedere leerling, iedere begeleider heeft invloed op alle beslissingen in de school. Alle besluiten moeten 'met consent' genomen worden. Met consent betekent dat niemand overwegende bezwaren heeft tegen het besluit.

Een laatste, hier genoemd uitgangspunt is dat radicale vernieuwers geen onderscheid maken tussen basis- en voortgezet onderwijs. Het onderwijs richt zich op vier- tot achttienjarigen

## **2.2 Uitkomsten van de 1 oktober-actie 2005**

Tot 1 oktober 2005 bracht de inspectie 65 adviezen uit over 60 bij de inspectie bekende particuliere scholen van deze categorie, namelijk 42 adviezen primair onderwijs (PO) en 23 adviezen voortgezet onderwijs (VO).

Deze 60 scholen zijn/waren conceptueel als volgt verdeeld:

- 15 scholen zijn min of meer traditioneel ingericht: 10 PO-scholen en 5 VO-scholen;
- 45 scholen verzorg(d)en onderwijs vanuit een (radicaal) vernieuwend concept: 27 PO-scholen en 18 VO-scholen. (zie bijlage 3)

De uitgebrachte adviezen zijn als volgt verdeeld:

- over de 15 meer of minder traditioneel ingerichte scholen adviseerde de inspectie positief;
- over de 45 (radicale) vernieuwers adviseerde de inspectie 21 keer positief, 3 keer beperkt positief en 21 keer negatief:
  - 19 PO-scholen positief;
  - 8 PO-scholen negatief;
  - 2 VO-scholen positief;
  - 3 VO-scholen positief op leerlingniveau en uitsluitend voor het schooljaar 2005- 2006;
  - 13 VO-scholen negatief. (zie bijlage 4)

*De betekenis van een positief advies*



Als de inspectie voor een basisschool op grond van de huidige wet- en regelgeving de leerplichtambtenaar positief adviseert, betekent dit dat redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de leerlingen leren lezen, schrijven en rekenen tot op een niveau waarmee zij in het voortgezet onderwijs uit de voeten kunnen. De leerlingen krijgen les van daartoe bevoegde leraren. Scholen met een positief advies kunnen in meer of mindere mate aantonen dat leerlingen op de voor het onderwijs relevante ontwikkelingsterreinen, voortgang boeken.

Een positief advies voor een school voor voortgezet onderwijs betekent dat redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de leerlingen onderwijs krijgen dat leidt tot een diploma of een kwalificatie op het niveau dat voor die leerlingen bereikbaar is. Deze scholen kunnen aantonen dat de leerlingen onderwijs krijgen in de vakken die voor het behalen van dat diploma of die kwalificatie noodzakelijk zijn. De leerlingen krijgen in het algemeen les van daartoe bevoegde leraren.

#### *Precisering van de uitkomsten*

De inspectie heeft bij de 15 meer of minder traditioneel ingerichte scholen vastgesteld dat sprake is van 'een school in de zin van de Leerplichtwet'. Dit beeld is anders bij de scholen die (radicale) vernieuwing voorstaan. Van de 19 (radicale) vernieuwende PO-scholen waarover de inspectie op grond van de huidige wet- en regelgeving een positief advies uitbracht, geven/gaven 9 scholen op het moment van dat advies het onderwijs vorm en inhoud volgens een concept dat vergelijkbaar is met radicale varianten van het 'nieuwe leren', zoals die ook binnen het bekostigd onderwijs voorkomen.<sup>3</sup> De overige 10 PO-scholen zijn radicale vernieuwers die een balans hebben gezocht tussen de eigen uitgangspunten en de eisen die vanuit de huidige wet- en regelgeving aan hen worden gesteld.

De 2 VO-scholen met een positief advies geven eveneens het onderwijs vorm en inhoud via een radicale variant van 'het nieuwe leren'.<sup>4</sup> Dit geldt ook voor 1 van de 3 (radicale) vernieuwers in het voortgezet onderwijs die op leerlingniveau een positief advies voor het schooljaar 2005 – 2006 kreeg.<sup>5</sup>

#### *Nadere analyse van de uitkomsten*

Het feit dat de inspectie voor wat betreft het primair onderwijs over bijna driekwart van de (radicale) vernieuwingsscholen positief heeft geadviseerd, betekent dat de huidige wet- en regelgeving voldoende ruimte biedt voor pluriformiteit en (radicale) onderwijsinnovatie. Het is dan ook niet de radicaal andere opzet van het onderwijs die tot een negatief advies van de inspectie leidt. Het schort bij deze scholen vooral aan verantwoording en transparantie. Bij scholen met een negatief advies krijgt het basisonderwijs vorm zonder dat voor derden (enigszins) inzichtelijk is hoe de keuzen van de leerlingen zich verhouden tot belangrijke basisvaardigheden als (het leren) lezen, schrijven en rekenen en tot de algemene doelen van het onderwijs. Leervorderingen worden niet of nauwelijks geregistreerd. Uit de bevindingen van de inspectie bleek dat kinderen/studenten niet of nauwelijks voor activiteiten kiezen op het gebied van Nederlandse taal en rekenen en wiskunde. Kinderen/studenten bleken de beschikbare leertijd vooral te besteden aan spel en vrijetijdsactiviteiten.

---

<sup>3</sup> Novala, 't Raakpunt, De kleine wijzer, De kleine Vrijborch, Agnus Dei, Vragenderwijs, De Sleutel, Aquarius Nieuwleusen, 't Kristal.

<sup>4</sup> Agnus Dei, Vragenderwijs Rijswijk

<sup>5</sup> 't Kristal (variant 'nieuw leren')

Bij het voortgezet onderwijs is het beeld als volgt. Over de 18 scholen (radicale) vernieuwers adviseerde de inspectie 2 keer positief. Het feit dat de inspectie over 16 (radicale) vernieuwers negatief of beperkt positief adviseerde, geeft aan dat op dit moment binnen de huidige wet- en regelgeving geen ruimte is voor particuliere initiatieven die (radicale) vernieuwing voorstaan waarbij uitgangspunten als 'de school begeleidt uitsluitend een leerling die dat wenst tot het staatsexamen/een kwalificatie', 'leerlingen zijn volledig vrij in hun ontwikkeling en het stellen van doelen' en 'er is geen sprake van een curriculum', leidend zijn.

Scholen met een negatief advies geven het voortgezet onderwijs vorm zonder dat voor derden enigszins inzichtelijk is hoe de keuzen van de leerlingen zich verhouden tot vereiste vakken, wat de vorderingen van de leerlingen zijn, hoe de leerlingen zich voorbereiden of worden voorbereid op een staatsexamen of kwalificatie. Uit de bevindingen van de inspectie bleek dat leerlingen de dingen doen waar ze zin in hebben; leerlingen hebben de vrijheid om te spelen. De school ondersteunt alleen als de leerling dat wenst bij de voorbereiding op bijvoorbeeld een staatsexamen. De school zelf kan worden afgesloten met een thesis 'hoe functioneer ik als een effectieve volwassene in de maatschappij.'

Daarnaast concludeerde de inspectie dat de wijze waarop het voortgezet onderwijs binnen ons onderwijsbestel is ingericht, beperkingen geeft. Het is voor de vaak (zeer) kleine scholen bedrijfseconomisch niet haalbaar de verschillende schoolsoorten, leerwegen en profielen uit de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO), vorm en inhoud te geven.

Tevens bleek dat uitsluitend de scholen voor voortgezet onderwijs die op commerciële basis draaien, in staat zijn aan de bevoegdheidseis te voldoen. Bij geen van de overige scholen voor voortgezet onderwijs komt de bevoegdheid van de leraren overeen met de bevoegdheden van leraren aan uit de openbare kas bekostigde scholen

### 2.3 Nabeschoouwing

Tot 1 oktober 2005 bracht de inspectie over 60 particuliere scholen een advies uit. Het uitgebrachte advies is bij de 15 meer of minder traditioneel ingerichte scholen niet van invloed geweest op uitgangspunten of het scholenbestand. Er zijn geen neveneffecten opgetreden. Dit ligt anders bij de 45 (radicale) vernieuwers.

Het aantal scholen met een (radicaal) vernieuwend concept is in de achterliggende periode behoorlijk teruggelopen. Van de 27 (radicale) vernieuwers in het primair onderwijs waarover de inspectie een advies uitbracht, werden:

- 12 scholen gesloten<sup>6</sup>;
- 1 school<sup>7</sup> gaf bij nader inzien aan de leerlingen te hebben ingeschreven bij het bekostigd onderwijs;
- 1 school<sup>8</sup> is nog in bedrijf, maar heeft geen B3-leerlingen<sup>9</sup> meer;

<sup>6</sup> Iederwijs Uffelte, Iederwijs Almere, Iederwijs Academie, Iederwijs De Ontdekking, Iederwijs Leeuwarden, 't Raakpunt, De kleine wijzer, het Kristal, Meerwijs Slochteren, Novala, De Sleutel, Aquarius Nieuwleusen

<sup>7</sup> Vragenderwijs

<sup>8</sup> Centrum voor creatief leren, Gaaf

<sup>9</sup> Dit betekent dat de school niet meer valt in de categorie scholen die door de leerplichtambtenaar worden aangemerkt als 'school in de zin van artikel 1, onderdeel b, onder 3 van de Leerplichtwet'.

- 2 scholen<sup>1 0</sup> worden met ingang van 1 augustus 2006 uit de openbare kas bekostigd.

Over 2<sup>1 1</sup> van de nog bestaande 11 B3-scholen die bezocht werden in het kader van de 1-oktoberactie, bracht de inspectie een negatief advies uit.

Inmiddels zijn nieuwe initiatieven gestart. Soms is dan sprake van een doorstart. (zie bijlage 4)

Van de 18 (radicale) vernieuwingsscholen voor voortgezet onderwijs, werden:

- 8<sup>1 2</sup> scholen gesloten;
- 2<sup>1 3</sup> scholen gaven bij nader inzien aan de leerlingen te hebben ingeschreven bij het bekostigd onderwijs;
- 1<sup>1 4</sup> school is nog in bedrijf, maar heeft geen B3-leerlingen meer;

Over de 7 nog bestaande B3-scholen die bezocht werden in het kader van de 1-oktober-actie adviseerde inspectie over 1 school voor 100% positief<sup>1 5</sup>. Uiterlijk najaar 2006 ontvangt de leerplichtambtenaar op grond van het actuele kwaliteitsonderzoek op 3 scholen<sup>1 6</sup> een nieuw advies van de inspectie. Op de 3 andere scholen<sup>1 7</sup> staan, ondanks het negatieve advies van de inspectie, leerlingen ingeschreven.

Vanaf 2004 sloten 21 scholen<sup>1 8</sup> met een (radicaal) vernieuwend concept hun deuren. Na een periode van ongebreidelde groei startte als het ware een proces van natuurlijke selectie. Uit de bevindingen van de inspectie blijkt dat het merendeel van deze scholen bij de start van de school niet vertrouwd was met de voor hen geldende wet- en regelgeving. De idee leeft/leefde dat een school die niet door de overheid bekostigd wordt, met die overheid ook niets van doen heeft. Er is/was duidelijk sprake van een gebrek aan kennis over de wettelijke eisen waaraan de bevoegdheden van leraren en de inrichting van met name het voortgezet onderwijs moet voldoen. Verreweg de meeste (radicale) vernieuwers sloten op eigen initiatief omdat het financieel niet haalbaar bleek om de school als een 'school in de zin van de Leerplichtwet' draaiende te houden. Het leerlingenaantal bleef te beperkt om via de bijdrage van ouders (en sponsors) de vaste lasten te kunnen opbrengen.<sup>1 9</sup> De kleinschaligheid leidt er tevens toe dat bij alle (radicale) vernieuwers, met uitzondering van een commerciële instelling<sup>2 0</sup>, sprake is van vrijwilligerswerk en leraren/begeleiders die tevens ouder van een leerling zijn.

<sup>1 0</sup> De Vallei, De Vrijborch

<sup>1 1</sup> De Ruimte, Iederwijs Deventer

<sup>1 2</sup> Iederwijs Slochteren, Iederwijs Leeuwarden, Iederwijs Academie, Iederwijs De ontdekking, Het Kristal, Volle Vaart, Aquarius Nieuwleusen, Iederwijs Limmen/Castricum

<sup>1 3</sup> Discoverl, Vragenderwijs

<sup>1 4</sup> Centrum voor creatief leren Gaaf

<sup>1 5</sup> Agnus Dei

<sup>1 6</sup> Aventurijn, Wonderwijs, Iederwijs Lopik

<sup>1 7</sup> De Ruimte, Iederwijs Betuwe, Iederwijs Deventer

<sup>1 8</sup> De Mijweg, Roermond (Iederwijs) opende na de 1 oktober-actie en sloot op 15 augustus 2006

<sup>1 9</sup> Op 21 scholen waren ten tijde van het kwaliteitsonderzoek minder dan 20 leerlingen ingeschreven; 10 van deze 21 scholen telden minder dan 8 leerlingen

<sup>2 0</sup> Agnus Dei

### **3 DE KWALITEIT VAN HET NIET BEKOSTIGD PRIMAIR ONDERWIJS**

Hoofdstuk 3 van deze evaluatie beschrijft de kwaliteit van die particuliere scholen voor primair onderwijs waarvan door de leerplichtambtenaar is besloten dat sprake is 'van een school in de zin van de Leerplichtwet 1969'. De inspectie heeft de kwaliteit van het onderwijs dan ook in beginsel uitsluitend beoordeeld bij de scholen met een positief advies. Alhoewel meer scholen zijn onderzocht, beschrijft dit hoofdstuk de kwaliteit van het onderwijs op de 19 nog bestaande B3-scholen voor primair onderwijs. De inspectie heeft de uitkomsten van het kwaliteitsonderzoek op de 9 scholen<sup>2 1</sup> die hun deuren daarna sloten of anderszins niet meer tot de groep B3-scholen behoren, niet meer in deze rapportage betrokken. Paragraaf 3.1 vermeldt de onderzoeksvragen. In paragraaf 3.2 en de onderliggende subparagrafen staan de uitkomsten van het kwaliteitsonderzoek voor de verschillende kwaliteitsaspecten. Paragraaf 3.3. bevat de samenvatting op grond waarvan de inspectie concludeert hoeveel particuliere scholen voor primair onderwijs zonder extra inspanningen voldoen aan de nieuwe door de minister voorgestelde aanmerkingcriteria

#### **3.1 De onderzoeksvragen voor het primair onderwijs**

In 2005 is een Proeve van een toezichtkader niet bekostigd primair onderwijs ontwikkeld. De inspectie beoordeelt de kwaliteit van het onderwijs door onderzoek te doen naar de aspecten van kwaliteit die zijn vastgelegd in de Wet op het onderwijstoezicht (WOT). De inspectie beoordeelt de kwaliteit van het onderwijs met behulp van een beperkte set onderzoeksvragen die ruimte laat voor de wijze waarop de school het onderwijs inricht en tegelijkertijd leidt tot een oordeel over de kwaliteit van het onderwijs. Daarnaast moeten de onderzoeksvragen antwoord geven op de vraag of de school met de wijze waarop zij haar onderwijs inricht voldoende tegemoet komt aan de eis uit de Leerplichtwet dat de inrichting dient overeen te stemmen met die van het bekostigde onderwijs. De beoordeling van de kwaliteitsaspecten vindt derhalve plaats met behulp van onderzoeksvragen die zijn afgeleid van de eisen die de wetgever aan het niet bekostigd onderwijs stelt alsmede aan de eisen 'overeenkomstige inrichting' die de overheid van plan is aan de scholen voor niet bekostigd primair onderwijs te gaan stellen.

De onderzoeksvragen die de inspectie hanteert, zijn als volgt geformuleerd:

1. Bereidt het leerstofaanbod de leerlingen voor op het vervolgonderwijs. (voorgestelde criteria voor aanmerking, artikel 2 WPO, artikel 8 lid 2 en 3 WPO, artikel 9 WPO)
2. Krijgen de leerlingen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken. (voorgesteld criterium voor aanmerking)
3. Leidt het pedagogisch handelen van de leraren/het schoolklimaat tot een veilige en motiverende leeromgeving. (beperkt zich tot maatschappelijk breed gedragen uitgangspunten)
4. Ondersteunt het didactisch handelen van de leraren het leren van de leerlingen. (voorgesteld criterium voor aanmerking, artikel 8 lid 1 en 4 WPO)

---

<sup>2 1</sup> Centrum voor creatief leren Gaaf, De Vrijborch, Iederwijs Slochteren, Iederwijs Leeuwarden, Aquarius Nieuweusen, Iederwijs De Ontdekking, De Sleutel, De Vallei. De Mijnweg

5. Krijgen leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften passende zorg en begeleiding. (voorgesteld criterium voor aanmerking, artikel 8 lid 6 en 8 WPO)
6. Liggen de resultaten van de leerlingen ten minste op het niveau dat mag worden verwacht. (voorgesteld criterium voor aanmerking i.c. artikel 2 WPO)
7. Zorgt de school voor het behoud of verbetering van de kwaliteit van haar onderwijs. (is geënt op voorgesteld criterium voor aanmerking)

Om antwoord te kunnen geven op deze onderzoeksvragen, is per kwaliteitsaspect een subvraag of een aantal subvragen geformuleerd. In de Proeve van een toezichtkader staat uitgewerkt om welke subvragen het gaat

## **3.2 De kwaliteit van het primair onderwijs**

### **3.2.1 Leerstofaanbod**

Van de 10 meer of minder traditionele scholen kunnen 7 scholen over de volle breedte verantwoorden via welke leerinhouden zij leerlingen voorbereiden op het vervolgonderwijs (tabel 1). Deze scholen beschikken in het algemeen over methoden voor Nederlandse taal en rekenen en wiskunde die dekkend zijn voor de kerndoelen. De scholen kunnen aantonen dat deze methoden tot en met het niveau van groep 8 worden gebruikt. Alle vakken komen aan de orde.

De groep onderwijsvernieuwers verschilt in de mate waarin zij radicale vernieuwing van het onderwijs voorstaan. Radicale vernieuwers werken vraagafhankelijk: uitsluitend de leerlingen zijn aan zet. Alle vernieuwers introduceren een variëteit aan leerbronnen en laten de gangbare onderwijs-methoden geheel of gedeeltelijk los. Uit de toezichtpraktijk blijkt dat (radicale) vernieuwingsscholen wel weet hebben van de (herziene) kerndoelen, maar bij 4 van de 9 scholen spelen ze geen aantoonbare rol bij de totstandkoming of realisering van het aanbod. Voor de inspectie zijn er geen aanknopingspunten op grond waarvan tot een positief oordeel gekomen kan worden. Toch wordt er door deze scholen vrij gemakkelijk gesteld dat de leerinhouden de kerndoelen dekken, terwijl van enige verantwoording achteraf over de mate waarin de geboden inhouden zich verhouden tot de herziene kerndoelen bij hen geen sprake is. Daar waar de inhoud de vraag van leerling volgt, wordt meestal niet verder gedacht dan het moment. Verreweg de meeste scholen doen niet aan aanbodregistratie. Het woord aanbodregistratie is overigens op zichzelf al een bron van verwarring. Daar waar scholen zeggen dit wel te doen, blijkt dat het meer om een activiteitenrooster te gaan waarin staat dat op een bepaalde tijd een bepaalde activiteit wordt aangeboden (bijvoorbeeld 'bloemschikken'). Alle 19 scholen zijn in staat het leerstofaanbod af te stemmen op de ontwikkeling van leerlingen. De vorm die de scholen daarbij kiezen is in lijn met de door hen gekozen uitgangspunten. Zo kiezen bij scholen die meer vraaggestuurd of vraagafhankelijk werken, de leerlingen in het algemeen zelf welke bronnen zij benutten voor het eigen leerproces.

In lijn met de werkwijze in het bekostigd onderwijs is de bijdrage van de school aan burgerschap, sociale integratie en normen en waarden nog niet beoordeeld. Dit gebeurt vanaf 1 augustus 2006. De vernieuwers besturen hun school vrijwel allemaal volgens het sociocratisch model: de school is een proeftuin voor de democratie.

<b>Tabel 1: aantal scholen waarbij de kwaliteit van het leerstofaanbod voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
Het leerstofaanbod bereidt leerlingen voor op het vervolgonderwijs	7	5	12
Deelaspecten:			
Dekkend voor kerndoelen Nederlandse taal	8	5	13
Dekkend voor kerndoelen rekenen en wiskunde	9	5	14
Breed vormingsaanbod	9	8	17
Afstemming	10	9	19
Bijdrage aan burgerschap, sociale integratie, normen en waarden	geen oordeel	geen oordeel	

### 3.2.2 Leertijd

Voor het bekostigde scholen voor primair onderwijs is wettelijk voorgeschreven hoeveel tijd een school moet programmeren. In het particulier onderwijs is onderwijstijd een afhankelijke variabele met andere woorden: de Proeve gaat ervan uit dat onderwijstijd (mede)oorzaak is van een verschil in prestaties van leerlingen. Elke (individuele) leerling moet voldoende tijd krijgen om de kerndoelen te halen ongeacht het aantal uren dat de school open is. Het referentiepunt is de (voortgang in de) ontwikkeling van leerlingen. De resultaten van de leerling bepalen of er voor hem of haar voldoende onderwijstijd is geprogrammeerd. Zijn de leerresultaten aan de maat, dan wordt de onderzoeksvraag positief beantwoord. Zijn de resultaten onvoldoende of niet inzichtelijk, dan is het antwoord op de onderzoeksvraag negatief. Bij 2 scholen heeft dit geleid tot een negatief oordeel.

Tabel 2 illustreert dat inspecteurs leertijd als een onafhankelijke variabele hebben beoordeeld.

<b>Tabel 2: aantal scholen waarbij de kwaliteit van de leertijd voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
De leerlingen krijgen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken	10	7	17
Deelaspect:			
De school programmeert voldoende onderwijstijd	10	7	17

### 3.2.3 Pedagogisch klimaat/schoolklimaat

De kwaliteit van het pedagogisch klimaat bij zowel de meer of minder traditioneel ingerichte scholen als de (radicale) vernieuwers is voldoende gewaarborgd (tabel 3). Dit oordeel is gebaseerd op de psychologische context waarin de leerlingen onderwijs krijgen. Het pedagogisch klimaat is bij uitstek een kwaliteitsaspect waarop scholen voor niet bekostigd onderwijs zich met een eigen profiel onderscheiden. Vrijwel alle scholen realiseren de breed gedragen algemene eisen die ten grondslag liggen aan een veilig pedagogisch en/of schoolklimaat. De omgang van leraren en leerlingen en leerlingen onderling is op vrijwel alle scholen positief. Op 1 school treden leraren en/of leerlingen niet tijdig corrigerend op. Dit leidt in de praktijk in onvoldoende mate tot een situatie waarin alle leerlingen onderling respect tonen en elkaar geconcentreerd kunnen laten werken.

<b>Tabel 3: aantal scholen waarbij de kwaliteit van het pedagogisch klimaat/schoolklimaat voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
Het pedagogisch handelen van leraren/het schoolklimaat leidt tot een veilige en motiverende leeromgeving	9	9	18
Deelaspecten:			
De leraren bevorderen het zelfvertrouwen van de leerlingen	10	9	19
De leraren zorgen ervoor dat leerlingen op een respectvolle manier met elkaar en met leraren omgaan	9	9	18
De lerarenleerlingen handhaven de afgesproken gedragsregels	9	9	18

### 3.2.4 Didactisch handelen

Voor alle scholen is het adagium: afstemming op de verschillen tussen leerlingen. De scholen weten hun voornemens in de praktijk van het onderwijs vorm en inhoud te geven (tabel 4). De scholen verschillen in de wijze waarop zij deze afstemming realiseren. Bij de meer of minder traditioneel ingerichte scholen bepalen verschillen in ontwikkeling de wijze en het abstractieniveau van instructie, de organisatievorm, de werkvormen en/of het tempo van de verschillende activiteiten. Bij de (radicale) vernieuwers die vraagafhankelijk werken is de leerling aan zet. Het didactisch handelen van de leraar/begeleider is gericht op het bevorderen van leerprocessen die door de leerling zijn gekozen en is daarmee per definitie afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerling. Bij de scholen die meer vraaggestuurd werken geeft de leraar/begeleider sturing aan het leerproces en de eigen keuzes van leerlingen. Leraren vragen zich voortdurend af welke hulp, opdracht of aanwijzing gegeven kan worden om bij leerlingen leerprocessen te ontlocken en te bevorderen.

<b>Tabel 4: aantal scholen waarbij de kwaliteit van het didactisch handelen van leraren voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
Het didactisch handelen ondersteunt het leren van leerlingen	10	9	19
Deelaspect:			
De leraren stemmen met onderwijsleerproces af op de verschillen tussen leerlingen	10	9	19

### 3.2.5 Leerlingenzorg/toetsing

Van de 10 meer of minder traditioneel ingerichte scholen brengen 9 scholen de vorderingen van de leerlingen voldoende inzichtelijk in beeld (tabel 5). De scholen gebruiken hiervoor landelijk genormeerde toetsen, criteriumtoetsen of een eigen observatie- en/of leerlingvolgsysteem. Er zijn afspraken over (schooleigen) criteria van uitval. Leerlingen die uitvallen krijgen extra zorg en begeleiding. 1 school<sup>2 2</sup> gebruikt op grond van haar visie op 'leren en ontwikkeling' geen instrumenten waarmee de voortgang in de ontwikkeling systematisch in beeld kan worden gebracht. Bij meer dan de helft van de (radicale) vernieuwers is de registratie van leervorderingen voldoende inzichtelijk. Bij de scholen waar de inspectie negatief oordeelde, is de registratie van de voortgang in het algemeen te summier. De informatie die deze leraren vastleggen gaat merendeels over aspecten van gedrag die de sociaal-emotionele ontwikkeling raken en veel minder over de cognitieve ontwikkeling van leerlingen.

De aard van de informatie in bijvoorbeeld logboeken is vaak van verschillende orde en kan niet op ontwikkelingssignalerende gegevens worden gescreend. Veelal is de basis voor het volgen van de ontwikkeling 'de dagelijkse waarneming'. De observaties zijn bedoeld om ontwikkelingslijnen te zien en (mede daardoor) eventuele specifieke onderwijsbehoeften te onderkennen.

<sup>2 2</sup> Staatsvrije Vrije School Anfortas



Vervolgens bepalen de leraren/begeleiders veelal in samenspraak met de ouders en/of de leerling extra hulp en/of begeleiding nodig heeft, wat die hulp moet zijn en hoe die passende hulp moet worden georganiseerd, dan wel óf dat de leerling de ruimte krijgt zijn eigen ontwikkeling voort te zetten.

<b>Tabel 5: aantal scholen waarbij de kwaliteit van de leerlingenzorg (toetsing) voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften krijgen passende zorg	9	5	14
Deelaspecten:			
De leraren bepalen systematisch de vorderingen van hun leerlingen	9	5	14
De school analyseert de aard van de zorg die de gesignaleerde leerlingen nodig hebben	9	8	17
De school voert de zorg planmatig uit	9	6	15

### 3.2.6 Leerresultaten

De inspectie beoordeelt de kwaliteit van de leerresultaten op een wijze die past bij de eigen opvattingen van de school over 'het meten en vergelijken van vorderingen van leerlingen. In de meer of minder traditioneel ingerichte scholen doen zich op dit punt in het algemeen geen problemen voor (tabel 6). Bij 1 school<sup>2 3</sup> ligt dit punt gevoelig. Bij de groep (radicale) vernieuwers kan een derde van de scholen geen beeld geven van de resultaten van de leerlingen bij het leren lezen, schrijven en rekenen. Dit is een zorgpunt, aangezien de kwaliteit van het onderwijs slechts gewaarborgd is als inzichtelijk is wat de uitkomsten van het geboden onderwijs zijn in termen van leerresultaten van leerlingen.

<b>Tabel 6: aantal scholen waarbij de kwaliteit van de leerresultaten voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
De resultaten van de leerlingen aan het einde van de schoolperiode liggen ten minste op het niveau dat mag worden verwacht	9	3	12

### 3.2.7 Kwaliteitszorg

Kwaliteitszorg krijgt vooral gestalte in interactie met de eigen relevante omgeving. In kleine scholen zijn de lijnen kort. Op de meeste scholen treft de inspectie onderdelen van kwaliteitszorg aan (tabel 7). Zo kennen de meeste scholen hun uitgangssituatie en evalueren zij veelal met elkaar (leraren, ouders en leerling) de effecten van het onderwijs aan de betrokken leerling.

Het overgrote deel van de soms zeer kleine scholen beschikt niet over documenten waarin onderdelen van de kwaliteitszorg in onderlinge samenhang aan de orde

<sup>2 3</sup> Staatsvrije Vrije School Anfortas

komen. De kleinschaligheid is voor de inspectie dan ook een aanleiding de Proeve op het punt van de kwaliteitszorg bij te stellen.

<b>Tabel 7: aantal scholen waarbij de kwaliteit van de kwaliteitszorg voldoende is gewaarborgd</b>			
	Meer of minder Traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
De school zorgt voor het behoud of verbetering van de kwaliteit van haar onderwijs	9	8	17
Deelaspect:			
De school verantwoordt zich over de gerealiseerde onderwijskwaliteit	9	8	17

### 3.3 Samenvattende conclusie

Binnen de groep van 19 PO-scholen hebben 10 scholen het onderwijs meer of minder traditioneel ingericht; 9 scholen kozen voor een (radicaal) vernieuwend concept. Bij 9 van de 10 scholen met een meer of minder traditioneel concept is de kwaliteit van het onderwijs voldoende gewaarborgd (tabel 8). Van deze 9 scholen voldoen 7 scholen zonder extra inspanningen aan aanmerkingcriteria zoals voorgesteld door de minister. Voor 2 scholen geldt dat zij vrijwel moeiteloos aan de gestelde eisen voor wat betreft het leerstofaanbod tegemoet kunnen komen. De school<sup>2,4</sup> die niet voldoet stelt zich welbewust op het standpunt dat de overheid op grote afstand dient te blijven van de onderwijspraktijk. Deze school heeft dan ook niet de intentie om de aanmerkingcriteria te realiseren.

Voor de 9 scholen met een vernieuwend concept is de uitkomst als volgt. Op dit moment voldoen 5 scholen aan de nieuwe voorgestelde aanmerkingcriteria; bij 3 vernieuwingsscholen is de kwaliteit van het onderwijs voldoende gewaarborgd. In het algemeen is de kwaliteit van de kwaliteitsaspecten leertijd, pedagogisch klimaat c.q. schoolklimaat en didactisch handelen voldoende gewaarborgd. Daar staat tegenover dat er - veelal op ideologische gronden - geen of nauwelijks verantwoording plaatsvindt voor wat betreft het leerstofaanbod, de registratie van de voortgang in de ontwikkeling en de resultaten van leerlingen. Bij 6 vernieuwingsscholen is de kwaliteit van het onderwijs dan ook niet gewaarborgd doordat niet inzichtelijk is wat de uitkomsten van het geboden onderwijs in termen van leerresultaten van leerlingen zijn.

<b>Tabel 8: aantal scholen dat voldoet aan de kwaliteitscriteria van de Proeve PO</b>				
		meer traditioneel N=10	(radicale) vernieuwers N=9	Totaal N=19
1	Leerstofaanbod	9	5	14
2	Leertijd	10	7	17
3/4	Pedagogisch klimaat/schoolklimaat	9	9	18
5	Didactisch handelen	10	9	19
6/7	Leerlingenzorg (toetsing)	9	5	14
8	Leerresultaten	9	3	12
9	Kwaliteitszorg	9	7	16

<sup>2,4</sup> Staatvrije Vrije School Anfortas

Voldoet aan voorgestelde aanmerkingcriteria	7	5	12
De kwaliteit van het onderwijs is voldoende gewaarborgd	9	3	12

## 4 DE KWALITEIT VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Dit hoofdstuk geeft op hoofdlijnen inzicht in de kwaliteit van het onderwijs op 4 niet bekostigde scholen voor voortgezet onderwijs. Alhoewel meer scholen zijn onderzocht, beschrijft de inspectie in deze rapportage uitsluitend de uitkomsten van het kwaliteitsonderzoek op de scholen voor voortgezet onderwijs met een positief advies. De uitkomsten van het kwaliteitsonderzoek op de scholen die hun deuren sloten of die niet meer tot de groep van B3-scholen behoren, zijn niet in deze rapportage meegenomen. Dit geldt ook voor de uitkomsten van het inspectieonderzoek op de 3 scholen<sup>2 5</sup> waar de rapportage van het kwaliteitsonderzoek nog de status heeft van een concept en waar de procedure rond de vaststelling van het inspectierapport nog niet is afgerond. Subparagraaf 4.1 vermeldt de onderzoeksvragen. In paragraaf 4.2 geeft de inspectie vanwege het zeer geringe aantal scholen waarop deze rapportage betrekking heeft, een typering in de vorm van een samenvattende conclusie.

### 4.1 De onderzoeksvragen voor het voortgezet onderwijs

Begin 2006 is een Proeve van een toezichtkader niet bekostigd voortgezet onderwijs ontwikkeld. De inspectie beoordeelt de kwaliteit van het voortgezet onderwijs met behulp van een beperkte set onderzoeksvragen die ruimte laat voor de wijze waarop de school het onderwijs inricht en tegelijkertijd leidt tot een oordeel over de kwaliteit van het onderwijs. Daarnaast moeten de onderzoeksvragen antwoord geven op de vraag of de school met de wijze waarop zij haar onderwijs inricht voldoende tegemoet komt aan de eis uit de Leerplichtwet dat de inrichting dient overeen te stemmen met die van het bekostigde onderwijs. De beoordeling van de kwaliteitsaspecten vindt derhalve plaats met behulp van onderzoeksvragen die zijn afgeleid van de eisen die de wetgever aan het niet bekostigd onderwijs stelt i.c. artikel 5 WVO, artikel 7, lid 1 WVO, artikel 8, lid 1 WVO, artikel 9 WVO, artikel 10a WVO en artikel 10f, lid 1 t/m 3 WVO alsmede aan de eisen 'overeenkomstige inrichting' die de overheid van plan is aan de scholen voor niet bekostigd primair onderwijs te gaan stellen.

De onderzoeksvragen en subvragen die de inspectie hanteert, zijn als volgt geformuleerd:

1. Bereidt het leerstofaanbod de leerlingen voor op het vervolgonderwijs?
2. Krijgen de leerlingen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken?
3. Leidt het pedagogisch handelen van de leraren/het schoolklimaat tot een veilige leeromgeving? (beperkt zich tot maatschappelijk breed gedragen uitgangspunten)
4. Ondersteunt het didactisch handelen van de leraren het leren van de leerlingen?
5. Krijgen de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften passende zorg en begeleiding?
6. Liggen de resultaten van de leerlingen ten minste op het niveau dat mag worden verwacht?

---

<sup>2 5</sup> Iederwijs Lopik, Wonderwijs, Aventurijn

7. Zorgt de school voor het behoud of verbetering van de kwaliteit van haar onderwijs?

Om een antwoord te kunnen geven op deze onderzoeksvragen, is per kwaliteitsaspect een subvraag of een aantal subvragen geformuleerd. In de Proeve van een toezichtkader staat uitgewerkt om welke subvragen het gaat.

## 4.2 De kwaliteit van het voortgezet onderwijs

Het merendeel van de onderzochte scholen verzorgt vooralsnog uitsluitend onderwijs voor leerlingen van de onderbouw. <sup>2 6</sup> scholen beschikken ook over een bovenbouw en leiden op tot een staatsexamen in het vwo, havo en/of de theoretische leerweg van het vmbo. Deze scholen schrijven uitsluitend vwo-ers, havisten en vmbo-t leerlingen in. Vooralsnog biedt geen enkele school opleidingen voor de beroepsgerichte leerwegen in het vmbo.

### *Samenvattende conclusie*

Binnen de groep van de 4 VO-scholen hebben <sup>3 7</sup> scholen het onderwijs meer of minder traditioneel ingericht; 1 school koos voor een (radicaal) vernieuwend concept. Bij alle 4 de scholen is de kwaliteit van het onderwijs op alle kwaliteitsaspecten voldoende gewaarborgd. (tabel 1) Deze scholen voldoen zonder extra inspanningen aan de nieuwe aanmerkingcriteria zoals voorgesteld door de minister. 3 van de 4 VO-scholen draaien op een commerciële basis.

De ervaring die de inspectie heeft met het onderzoek bij (radicale) vernieuwers blijkt dat in het algemeen de kwaliteit van de kwaliteitsaspecten leertijd, pedagogisch klimaat c.q. schoolklimaat, didactisch handelen en leerlingenzorg voldoende is gewaarborgd. De kwaliteit van het leerstofaanbod en de kwaliteit van de leerresultaten/toetsing zijn daarentegen niet gewaarborgd. Het merendeel van de bezochte scholen streeft deze waarborg ook niet na. Zij staan vernieuwing voor waarbij uitgangspunten als 'de school begeleidt uitsluitend de leerling die dat wil tot het staatsexamen of een kwalificatie', 'leerlingen zijn volledig vrij in hun ontwikkeling en het stellen van doelen' en/of 'er is geen sprake van een curriculum', leidend zijn. Een aantal scholen wil het onderwijs dan ook niet inrichten conform de schoolsoorten, leerwegen en profielen uit de WVO.

Een belangrijk uitgangspunt van de (radicale) vernieuwers bij het leerstofaanbod is dat leerlingen zelf bepalen met welke leerinhouden zij bezig willen zijn. Keuzen van leerlingen worden echter niet in termen van leer- of kerninhouden geregistreerd of anderszins verantwoord.

Zo is niet inzichtelijk wat de keuzen van de leerling op de verschillende domeinen zijn en hoe deze keuzen zich verhouden tot een activiteitenaanbod dat dekkend is voor de herziene kerndoelen en de examenprogramma's. Doordat onvoldoende gewaarborgd is dat het gerealiseerde leerstofaanbod aan het einde van de onderbouw dekkend is voor de herziene kerndoelen, ontbreekt tevens de waarborg dat het geboden leerstofaanbod aansluit bij dat van de vervolgopleiding passend bij het niveau van de leerling. Vooralsnog wordt de mogelijkheid het leerstofaanbod 'achteraf te verantwoorden' door de scholen niet benut.

---

<sup>2 6</sup> Instituut Westvoorne, Maupertuus

<sup>2 7</sup> Instituut Westvoorne, Maupertuus, Mattias College

Daarnaast leert de ervaring van de inspectie dat de scholen de eisen van de leerlingen op de verschillende domeinen en/of vakken niet of niet inzichtelijk in beeld brengen. Voor de inspectie is niet traceerbaar wat de uitkomsten van het geboden onderwijs zijn in termen van leerresultaten van leerlingen.

<b>Tabel 1: aantal scholen dat voldoet aan de kwaliteitscriteria van de Proeve VO</b>				
		Meer of minder traditioneel N=3	(radicale) vernieuwers N=1	Totaal N=4
1	Leerstofaanbod	3	1	4
2	Leertijd	3	1	4
3/4	Pedagogisch klimaat/schoolklimaat	3	1	4
5	Didactisch handelen	3	1	4
6	Leerlingenzorg	3	1	4
7/8	Leerresultaten (toetsing)	3	1	4
9	Kwaliteitszorg	2	1	4
Voldoet aan voorgestelde aanmerkingcriteria		3	1	4
De kwaliteit van het onderwijs is voldoende gewaarborgd		3	1	4



## BIJLAGE I

### ONDERZOEKSVRAGEN 'ADVIEZEN

De inspectie baseert haar advies voor een school voor *primair onderwijs* op de bevindingen en conclusies van de volgende onderzoeksvragen:

1. Legt het onderwijsaanbod op de school in voldoende mate de grondslag voor het volgen van aansluitend voortgezet onderwijs?
2. Zijn de uitgangspunten van het onderwijs op de school in overeenstemming met de algemene uitgangspunten van de Wet op het primair onderwijs: ononderbroken ontwikkeling, brede vorming en voorbereiding op de multiculturele samenleving.
3. Houdt de school rekening met leerlingen die extra zorg behoeven?

De onderwijsinstelling komt onder het bereik van de Wet op het *voortgezet onderwijs* (WVO) als de onderwijsinstelling jongeren in de leeftijdsgroep van 13 jaar of ouder toelaat bij wie de grondslag voor het volgen van aansluitend voortgezet onderwijs of voortgezet speciaal onderwijs is gelegd. De inspectie beoordeelt of het onderwijs dat door deze onderwijsinstelling wordt verzorgd ten minste algemene vorming omvat en er voorts op gericht is deze leerlingen toe te leiden naar een op de schoolsoort afgestemde kwalificatie.

De inspectie baseert haar advies voor een school voor voortgezet onderwijs op de bevindingen en conclusies van de volgende onderzoeksvragen:

- Krijgt elke leerling onderwijs geboden gericht op algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming vergelijkbaar met de basisvorming?
- Wordt voor elke leerling vastgesteld welk diploma of welke kwalificatie voor die leerling bereikbaar is?
- Wordt het onderwijs afgestemd op het niveau dat voor die leerling bereikbaar is en krijgt bijgevolg elke leerling onderwijs geboden in de vakken die voor het behalen van dat diploma of die kwalificatie noodzakelijk zijn?
- Wordt er bij het onderwijs mede vanuit gegaan dat leerlingen opgroeien in een multiculturele samenleving

en

- Is het onderwijs ten aanzien van de leerlingen die, indien zij een bekostigde school zouden bezoeken, zouden zijn aangewezen op het praktijkonderwijs, gericht op het aanleren van sociale vaardigheden en op de voorbereiding op het uitoefenen van functies op de arbeidsmarkt (stage)?





## BIJLAGE 2

### VOORGESTELDE AANMERKINGCRITERIA

Bij de beantwoording van de vraag wat wenselijke en reële eisen vanuit de overheid aan het particulier onderwijs zijn, zodanig dat dit onderwijs, wat de inrichting betreft, overeenkomt met het bekostigde onderwijs, worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- o alle onderwijs dient zodanig ingericht te zijn dat leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Dit ononderbroken ontwikkelingsproces moet ook gegarandeerd zijn tussen verschillende onderwijsvormen. Er moet dus sprake zijn van een doorgaande leerlijn;
- o alle onderwijs moet leerlingen voorbereiden op het zelfstandig functioneren in de maatschappij.

Met inachtneming van deze uitgangspunten heeft de minister van OCW voorgesteld de volgende aanmerkingcriteria voor het *particulier basisonderwijs* te laten gelden:

- o degene die de school instandhoudt stelt zich verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs op de school;
- o het onderwijs mag uitsluitend door bevoegde leerkrachten worden gegeven;
- o de school hanteert de uitgangspunten van het onderwijs zoals die in artikel 8, lid 1 t/m 4 en 8, WPO zijn vastgelegd, te weten de ononderbroken ontwikkeling, de veelzijdige ontwikkeling, het rekening houden met het opgroeien in een multiculturele samenleving, expliciete zorg voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften en zorg voor onderwijs aan zieke leerlingen;
- o de school verantwoordt zich in een schoolplan over de wijze waarop wordt omgegaan met de opdracht de leerlingen te laten integreren in de Nederlandse maatschappij;
- o het onderwijs biedt aantoonbaar aandacht aan alle leer- en vormingsgebieden van artikel 9, WPO met de daarbij behorende kerndoelen;
- o in overeenstemming met artikel 9, lid 8, WPO wordt het onderwijs in het Nederlands gegeven;

Met inachtneming van deze uitgangspunten heeft de minister van OCW voorgesteld de volgende aanmerkingcriteria voor het *particulier voortgezet onderwijs* te laten gelden:

- o degene die de school instandhoudt stelt zich verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs op de school;
- o het onderwijs aan leerlingen wordt in het gehele voortgezet onderwijs verzorgd door benoembare docenten;
- o het onderwijs besteedt binnen de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs aantoonbaar aandacht aan de kerndoelen, zijnde de vastgestelde inhoudelijke kaders voor het onderwijsprogramma voor de eerste twee leerjaren van het bekostigd voortgezet onderwijs;

- het onderwijs stelt, aansluitend aan de kerndoelen als onderwijsprogramma voor de eerste twee leerjaren, de leerlingen aantoonbaar in staat om hun onderwijsloopbaan voort te zetten in het vervolgonderwijs op een niveau dat van de leerling verwacht mag worden;
- de school verantwoordt zich in het schoolplan over de wijze waarop het onderwijs omgaat met de opdracht om er vanuit te gaan dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving, om actief burgerschap en sociale integratie te bevorderen en om leerlingen kennis te laten hebben van en kennis te laten maken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten;
- het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands;
- het onderwijs is zodanig ingericht dat zieke leerlingen die niet op school aanwezig zijn op adequate wijze voldoende onderwijs kunnen genieten.

## BIJLAGE 3

### CONCEPTUELE INDELING D.D. 1 OKTOBER 2005

#### *a. primair onderwijs*

	<b>(Radicale) Vernieuwers</b>
1	Novala, Kruisland
2	't Raakpunt, Gilze
3	De Kleine wijzer, Udenhout
4	Iederwijs Schaijk/Oss
5	Centrum voor Creatief Leren, Sterksel
6	Iederwijs, Someren
7	De kleine Vrijborgh, Vught
8	Agnus Dei, Valkenswaard
9	Iederwijs Slochteren
10	Iederwijs Leeuwarden
11	Iederwijs Uffelte
12	Iederwijs Limmen/Castricum
13	Iederwijs Almere
14	De Ruimte Soest
15	Iederwijs Academie, Utrecht
16	De Sleutel, Elst
17	Iederwijs Betuwe, Tiel
18	Iederwijs Heuvelrug
19	Iederwijs De Vallei, Renkum
20	Vragenderwijs, Rijswijk
21	Iederwijs Lopik
22	Aquarius, Nieuwleusen
23	Iederwijs De Ontdekking
24	Wonderwijs, Loenen
25	Iederwijs, Deventer
26	Aventurijn, Loenen
27	Het Kristal, Azelo

	<b>Meer of minder traditioneel</b>
1	Staatsvrije Vrijeschool Anfortas Breda
2	Instituut Westvoorne, Rockanje
3	De Werfklas, Culemborg
4	Boerderijschool, Zijldijk
5	De Lafayette, Amsterdam
6	Matrijs, Hillegom
7	Timotheus, Oosterend
8	Maupertuus, Bosch en Duin
9	De Ceder, Waddinxveen
10	Instituut Vrijbergen, Leiden

b. voortgezet onderwijs

	<b>(Radicale) Vernieuwers</b>
1	Centrum voor Creatief Leren, Sterksel
2	Agnus Dei, Valkenswaard
3	Iederwijs Slochteren
4	Iederwijs Leeuwarden
5	Iederwijs Limmen/Castricum
6	De Ruimte Soest
7	Iederwijs Betuwe, Tiel
8	Iederwijs Academie, Utrecht
9	Volle Vaart, Elst
10	Vragenderwijs, Rijswijk
11	Iederwijs Lopik
12	Aquarius, Nieuwleusen
13	Iederwijs De Ontdekking
14	Wonderwijs, Loenen
15	Iederwijs, Deventer
16	Aventurijn, Loenen
17	Het Kristal, Azelo
18	Discover!, Zwolle

	<b>Meer of minder traditioneel</b>
1	Instituut Westvoorne, Hellevoetsluis
2	Mattias College, Zandhuizen
3	Maupertuus, Bosch en Duin
4	Instituut Vrijbergen, Leiden *
5	Vechtcollege, Breukelen **

- \* Bleek bij vervolgonderzoek een aangewezen instelling op grond van artikel 56 WVO. De school is niet met de Proeve bezocht omdat een andere toezichtregiem van toepassing is.
- \*\* Aanvankelijk een aanwijzing artikel 56 WVO aangevraagd. Op een latere moment is deze aanvraag ingetrokken

## BIJLAGE 4

### OVERZICHT ADVIEZEN TOT BEGIN 2006

\* sommige scholen kregen meermalen een advies. De tabel vermeldt de aard van het laatste advies.

#### a. primair onderwijs

	<b>(Radicale) Vernieuwers</b>	<b>Advies</b>
1	Novala, Kruisland	+
2	't Raakpunt, Gilze	+
3	De Kleine wijzer, Udenhout	+
4	Iederwijs Schaijk/Oss	+
5	Centrum voor Creatief leren, Sterksel	-
6	Iederwijs, Someren	+
7	De kleine Vrijborgh, Vught	+
8	Agnus Dei (zorgll), Valkenswaard	+
9	Iederwijs Slochteren	-
10	Iederwijs Leeuwarden	+
11	Iederwijs Uffelte	-
12	Iederwijs Limmen/Castricum	+
13	Iederwijs Almere	-
14	De Ruimte Soest	-
15	Iederwijs Academie, Utrecht	-
16	De Sleutel, Elst	+
17	Iederwijs Betuwe, Tiel	+
18	Iederwijs Heuvelrug	+
19	Iederwijs De Vallei Renkum	+
20	Vragenderwijs, Rijswijk	+
21	Iederwijs Lopik	+
22	Aquarius, Nieuwleusen	+
23	Iederwijs De Ontdekking	+
24	Wonderwijs, Loenen	+
25	Iederwijs, Deventer	-
26	Het Kristal, Azelo	+
27	Aventurijn, Loenen	-

	<b>Meer of minder traditioneel</b>	<b>Advies</b>
1	Staatsvrije Vrije School Anfortas, Breda	+
2	Instituut Westvoornde, Rockanje	+
3	De Werkklas, Culemborg	+
4	Boerderijschool, Zijldijk	+
5	De Lafayette, Amsterdam	+
6	Matrijs, Hillegom	+
7	Basisschool Timotheus, Oosterend	+
8	Maupertuus, Bosch en Duin	+
9	De Ceder, Waddinxveen	+
10	Instituut Vrijbergen, Leiden	+

*b. voortgezet onderwijs*

	<b>(Radicale) Vernieuwers</b>	<b>Advies</b>
1	Centrum voor Creatief leren, Sterksel	-
2	Agnus Dei, Valkenswaard	+
3	Iederwijs Slochteren	-
4	Iederwijs Leeuwarden	-
5	Iederwijs Limmen/Castricum	-
6	De Ruimte Soest	-
7	Iederwijs Betuwe, Tiel	-
8	Iederwijs Academie, Utrecht	-
9	Volle Vaart, Elst	-
10	Vragenderwijs, Rijswijk	+
11	Iederwijs Lopik	Leerling niveau + schooljaar 2005-2006
12	Aquarius, Nieuwleusen	-
13	Iederwijs De Ontdekking	-
14	Wonderwijs, Loenen	Leerling niveau + schooljaar 2005-2006
15	Iederwijs, Deventer	-
16	Aventurijn, Loenen	-
17	Het Kristal, Azelo	Leerling Niveau + schooljaar 2005-2006
18	Discoverl, Zwolle	-

	<b>Meer of minder traditioneel</b>	<b>Advies</b>
1	Instituut Westvoorne, Hellevoetsluis	+
2	Mattias College, Zandhuizen	+
3	Maupertuus, Bosch en Duin	+
4	Vechtcollege, Breukelen	+
5	Instituut Vrijbergen, Leiden	+

## BIJLAGE 5

### DE STAND VAN ZAKEN D.D. EINDE SCHOOLJAAR 2005-2006

**De 21 (radicale) vernieuwers die in de achterliggende periode gesloten werden:**

	<b>lederwijs (PO)</b>
1	lederwijs Uffelte (sloot in 2004)
2	lederwijs Almere
3	lederwijs Academie, Utrecht
4	lederwijs De Ontdekking
5	lederwijs Leeuwarden
6	De Mijweg, Roermond
	<b>lederwijs (VO)</b>
1	lederwijs Slochteren
2	lederwijs Leeuwarden
3	lederwijs Academie, Utrecht
4	lederwijs De Ontdekking
5	lederwijs Limmen/Castricum

	<b>Ander vernieuwend concept (PO)</b>
1	't Raakpunt, Gilze: eerst lederwijs, toen variant van 'nieuw leren'
2	De Kleine Wijzer, Udenhout: eerst lederwijs, toen variant 'nieuw leren'
3	Het Kristal, Azelo
4	Meerwijs, Slochteren (later doorgestart onder lederwijs)
5	Novala, Kruisland
6	De Sleutel, Elst: eerst lederwijs, toen variant 'nieuw leren'
7	Aquarius, Nieuwleusen: eerst lederwijs, toen variant 'nieuw leren Leeuwarder Courant: verhuisd Aquariushoeve Ruinen
	<b>Ander vernieuwend concept (VO)</b>
1	Het Kristal, Azelo
2	Volle Vaart, Elst
3	Aquarius, Nieuwleusen: eerst lederwijs, toen variant 'nieuw leren Leeuwarder Courant: verhuisd Aquariushoeve Ruinen

**De 4 vernieuwers met een negatief advies die nog wel bestaan en waarvan de ouders (bij De Ruimte deels) volgens zeggen zijn aangeschreven:**

1	De Ruimte, Soest PO
2	lederwijs Deventer PO
3	De Ruimte, Soest VO
4	lederwijs Deventer VO
5	lederwijs Leeuwarden/lederwijs Friesland PO is doorgestart. Negatief advies gehandhaafd, gemeente volgt advies.
6	lederwijs Leeuwarden/lederwijs Friesland vO is doorgestart. Negatief advies gehandhaafd, gemeente volgt advies.

**De 3 vernieuwers waarvan 2 met een beperkt positief advies voor uitsluitend het schooljaar 2005 – 2006. Eind juni/begin juli zijn deze scholen opnieuw in het kader van de Proeve bezocht. De procedures rond de vaststelling van de rapportages zijn nog niet afgerond.**

1	Wonderwijs Loenen VO
---	----------------------



2	Iederwijs Lopik VO
3	Aventurijn VO

**De 3 vernieuwers die bij nader aanzien aangaven hun leerlingen te hebben ingeschreven bij het bekostigd onderwijs:**

1	Vragenderwijs, Rijswijk PO
2	Vragenderwijs, Rijswijk VO
3	Discoverl, Zwolle VO

**De 3 vernieuwers met een negatief advies die door leerplicht worden/werden gedoogd en waarvan ouders dus niet zijn aangeschreven:**

1	Iederwijs Betuwe VO
2	Centrum voor Creatief Leren, Sterksel PO, met ingang van 1 augustus 2006 geen B3-leerlingen meer
3	Centrum voor Creatief Leren, Sterksel VO, met ingang van 1 augustus 2006 geen B3-leerlingen meer

**De 2 vernieuwers die met ingang van 1 augustus 2006 uit de openbare kas bekostigd worden:**

1	De Vrijborch, Vught
2	De Vallei, Renkum

**Samenvattend:**

Op 5 scholen waarover de inspectie een negatief advies uitbracht zijn nog leerlingen ingeschreven, namelijk op De Ruimte Soest (PO), De Ruimte Soest (VO) en Iederwijs Betuwe VO, Iederwijs Deventer PO en Iederwijs Deventer VO. Uit recente informele informatie blijkt dat dit mogelijk ook het geval bij Iederwijs Leeuwarden (PO en VO). In de achterliggende periode sloten 21 scholen met een (radicaal) vernieuwend concept hun deuren. Over deze 21 scholen bracht de inspectie 9 keer<sup>28</sup> een positief advies, 1 keer<sup>29</sup> een beperkt positief advies en 11 keer<sup>30</sup> een negatief advies uit. Voor 3 nog bestaande scholen<sup>31</sup> is een nieuw advies uitgebracht. Deze procedures zijn nog niet afgerond.

<sup>28</sup> Iederwijs De Ontdekking (PO), 't Raakpunt Gilze, De Kleine Wijzer Udenhout, Het Kristal Azelo (PO), De Sleutel Elst, Novala Kruisland, Iederwijs Leeuwarden (PO), Aquarius Nieuwleusen PO, De Mijnweg

<sup>29</sup> 't Kristal, Azelo VO

<sup>30</sup> Iederwijs Uffelte, Iederwijs Almere, Iederwijs Academie Utrecht (PO en VO), Iederwijs Slochteren (PO en VO), Iederwijs Leeuwarden (VO), Iederwijs De Ontdekking (VO), Volle Vaart Elst (VO), Aquarius Nieuwleusen, Iederwijs Limmen/Castricum

<sup>31</sup> Iederwijs Lopik (VO), Wonderwijs Loenen (VO), Aventurijn VO

**Tot slot:**

*Overige of 'nieuwe' scholen die onder de aandacht van de inspectie zijn gebracht.*

	<b>lederwijs (PO)</b>	<b>Advies</b>
1	lederwijs Friesland, doorstart lederwijs Leeuwarden. Gebruikt de naam lederwijs, wordt niet door lederwijs landelijk erkend als lederwijsschool. Blijft de naam lederwijs Leeuwarden gebruiken.	
2.	Hakuna Matata, Horst	Vervolgonderzoek in september 2006
<b>lederwijs (VO)</b>		
1.	lederwijs Friesland, doorstart lederwijs Leeuwarden. Gebruikt de naam lederwijs, wordt niet door lederwijs landelijk erkend als lederwijsschool. Blijft de naam lederwijs Leeuwarden gebruiken.	–
<b>Andere scholen PO</b>		
1	Guus Kieftschool, Amsterdam	Najaar 2006
2	De Vrije ruimte, Scheveningen	Najaar 2006
3	Instituut Blankestijn, Utrecht	Najaar 2006
4	Brugschool Spelenderwijs, Groningen (EC, cluster 3/4)	
<b>Andere scholen VO</b>		
1	Vechtcollege, Breukelen	Najaar 2006
2	Amsterdamse school, Amsterdam	Najaar 2006